

V l a d i m i r
NABOKOV

V TIENI ZLOVESTNA

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

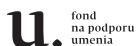

Vladimir Nabokov

V tieni zlovestna

Copyright © Vladimír Nabokov
Cover design © Jana Satková 2017

Slovak Edition © 2017 by Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r.o., Bratislava
e-mail: vsos@stonline.sk; <http://www.vsos.sk>

Preklad tohto románu podporil z verejných zdrojov formou štipendia
Fond na podporu umenia.

Vladimír Nabokov: V tieni zlovestna
Zodpovedná redaktorka:
Sadzba: Jana Satková
Tlač: P+M Turany

Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN

ÚVOD

Román *V tieni zlovestna* je prvý, ktorý som napísal v Amerike, a to pol tucta rokov po tom, čo sme sa, ona a ja, navzájom adoptovali. Jeho najväčšiu časť som poskladal v zime a na jar rokov 1945 – 1946 v mimoriadne bezmračnom a vitálnom období svojho života. Zdravie mi slúžilo vynikajúco. Moja denná spotreba cigariet dosiahla úroveň štyroch balíčkov. Spal som nanajvýš štyri-päť hodín denne a zvyšok noci som chodil s ceruzkou v ruke po ošumelom malom byte na Craige Circle v massachusettskom meste Cambridge, kde som býval pod starou paňou s nohami ako z kameňa a nad mladou ženou s precitliveným sluchom. Každý deň vrátane nedeľ som trávil až desať hodín štúdiom organizmov určitých motýľov v laboratórnom raji Harvardovho múzea komparatívnej zoológie. Tri razy týždenne som tam však zostával iba do poludnia a potom som sa odtrhol od mikroskopu a camery lucida a vydal som sa na cestu do Wellesley (električkou a autobusom alebo metrom a vlakom), kde som učil vysokoškoláčky ruskú gramatiku a literatúru.

Knihu som dopísal za teplej daždivej noci, viac-menej takej, akú opisujem na konci osemnástej kapitoly. Môj milý priateľ Edmund Wilson¹ si rukopis prečítal a odporučil ho Allenovi Tateovi², ktorého zásluhou kniha vyšla roku 1947 u Holta³. Bol som zahľbený do iných prác, no jednako som zachytil tupé buch, keď prepadla. Chvála zaznela, pokiaľ si spomínam, iba v dvoch týždenníkoch – myslím, že v *Time* a v *New Yorkeri*.

Termín „bend sinister“ v anglickom názve znamená heraldické brvno či pás, ťahajúci sa z ľavej strany (a všeobecne, hoci ne-

¹ *Edmund Wilson* (1895 – 1972) – americký básnik, dramatik a literárny kritik.

² *Allen Tate* (1899 – 1979) – americký básnik a esejista.

³ Holt – Henry Holt and Company, jedno z najstarších amerických vydavateľstiev

správne, sa pokladá za označenie nemanželského pôvodu). K voľbe tohto názvu ma viedlo úsilie naznačiť kontúru zdeformovanú lomom svetla, deformáciu v zrkadle bytia, poblúdenie života, doľava vychýlený, zlovestný svet. Nevýhodou tohto názvu je, že vážny čitateľ, hľadajúci v románe „všeobecne platné idey“ či „ľudský rozmer“ (čo je jedno a to isté), môže mať tendenciu hľadať ich aj tu.

Existuje málo nudnejších vecí ako diskusia o všeobecne platných ideách, ktoré autor alebo čitateľ naoktrojuje do beletristického diela. Cieľom tohto predslovu nie je dokazovať, či román *V tieni zlovestna* patrí alebo nepatrí do „serióznej literatúry“ (čo je eufemizmus pre prázdnu hlĺbku a vždy vítané otrepané frázy). Nikdy ma nezaujímalo to, čo sa označuje ako spoločensko-kritická literatúra (v novinárskom a obchodníckom žargóne: „významné knihy“). Nie som „úprimný“, nie som „provokatívny“, nie som „satirický“. Nie som ani didaktik, ani alegorik. Politika a ekonomika, atómové bomby, primitívne a abstraktné umelecké formy, celý Orient, príznaky „odmäku“ v sovietskom Rusku, budúcnosť ľudstva a tak ďalej, to všetko mi je vrcholne ľahostajné. Ako v prípade môjho *Pozvania na popravu* – s ktorým má táto kniha zjavné príbuzné črty – automatické porovnávanie románu *V tieni zlovestna* s Kafkovými výtvormi či Orwellovými klišé dokazuje iba toľko, že onen porovnávací automat onoho veľkého nemeckého spisovateľa ani priemerného Angličana akiste nečítal.

A podobne, vplyv mojej doby na túto knihu je rovnako zanedbateľný ako vplyv mojich kníh, či prinajmenšom tejto, na moju dobu. V zrkadle možno nepochybne rozoznať isté odrazy, priamo vyvolané idiotskými a opovrhnutiahodnými režimami, ktoré všetci poznáme a ktoré sa o mňa v priebehu môjho života otrelí – svetov tyranie a mučenia, fašistov a boľševikov, filisterských mysliteľov a paviánov vo vojenských čižmách. A nepochybne je aj to, že bez tých to neslávne známych modelov by som nebol mohol

prešpikovať túto fantáziu úryvkami z Leninových prejavov, obrezkom sovietskej ústavy a chrchlami nacistickej pseudoeфекtívnosti.

Hoci systém, ktorý robí z ľudí rukojemníkov, je taký starý ako najstaršia vojna, novší tón zaznie, keď je tyranský štát vo vojne s vlastnými poddanými a môže držať hociktorého občana ako rukojemníka bez obmedzenia zákonom. A ešte nedávnejšie zlepšenie prichádza s rafinovaným využitím toho, čomu hovorím „páka lásky“ – diabolskej metódy (tak úspešne uplatňovanej Sovietmi), keď rebelanta priviažu k jeho naničhodnej vlasti jeho vlastnými prepletenými citovými putami. Stojí však za povšimnutie, že *V tieni zlovestna* Padukov ešte predbežne mladý policajný štát – v ktorom je istá nasprostosť národnou črtou občanov (čo, chvalabohu, rozširuje možnosti zmätkov a babráctva vo všetkých tyraniách) – zaostáva za skutočnými režimami v úspešnom ovládaní onej páky lásky, po ktorej sprvu šmátra náhodne, stráca čas zbytočnou perzekúciou Kurgových priateľov a iba náhodou mu svitne (v pätnástej kapitole), že Kruga donúti urobiť, čo sa mu zachce tým, ak sa zmocní jeho dieťaťa.

Príbeh románu *V tieni zlovestna* nie je v skutočnosti príbehom o živote a smrti v grotesknom policajnom štáte. Moje postavy nie sú „typy“ ani nositelia takej či onakej „idey“. Paduk, zavrhnútiashodný diktátor a Krugov voľakedajší spolužiak (chlapci ho sústavne týrali, školník ho sústavne láskal), vládny agent doktor Alexander, neopísateľný Hustav, mrazivý Crystalsen, smoliarsky Kolokololitejščikov, tri sestry Bachofenové, fraškovitý policajt Mac, brutálni a imbecilní vojaci – tí všetci sú len absurdné fatamorgány, ilúzie, ťaživo doliehajúce na Kruga počas jeho krátkeho bytia, a neškodne sa rozplynú, keď účinkujúcich rozpustím.

Hlavnou témou románu *V tieni zlovestna* je teda tlkot Kurgovho milujúceho srdca a muky, ktorým je vystavená jeho bezhraničná neha – a práve kvôli stránkam o Davidovi a jeho otcovi vznikla táto kniha a pre to by sa mala čítať. Hlavnú tému sprevá-

dzajú dve ďalšie – téma mozgovu tupej brutality, ktorá zmarí vlastný cieľ, keď zničí správne dieťa a nesprávne si ponechá, a téma Krugovho požehnaného šialenstva, keď odrazu postrehne prostú realitu vecí a vie, no slovami svojho sveta nevie vyjadriť, že on, jeho syn, jeho žena a všetci ostatní sú len mojimi vrtochmi a náladami.

Je tam z mojej strany dajaký súd, dajaká vyslovená veta, dajaké zadosťučinenie v morálnom zmysle? No ak imbecili a surovci môžu trestať iných imbecilov a surovcov a ak si zločin v Padukovom nezmyselnom svete stále zachováva objektívny zmysel (o tom všetkom možno pochybovať), potom môžeme vyhlásiť, že zločin je na konci knihy potrestaný, keď sa uniformovaným voskovým figurínam skutočne ubližuje, keď atrapy konečne zažívajú hroznú bolesť a pekná Marietta ticho krváca dobodaná a dotrhaná chlipnosťou štyridsiatich vojakov.

Sujet sa začína rodiť v žiarivom vývare dažďovej kaluže. Krug ju pozoruje z okna nemocnice, kde umiera jeho žena. Podlhovastá kaluž v tvare bunky, ktorá sa chystá deliť, sa opakovane zjavuje ako podtéma v celom románe – ako atramentová machuľa v štvrtej kapitole, ako atramentová šmuha v piatej kapitole, ako rozliate mlieko v jedenástej kapitole, ako nálevníku podobný obraz nazberkanej myšlienky v dvanástej kapitole, ako šľapaj po nohe dajakého svetielkujúceho ostrovana v osemnástej kapitole a ako odtlačok, aký zanecháva duša vo vnútornej textúre priestoru v záverečnom odseku. Kaluž, ktorá sa takto v Krugovej mysli znova a znova zažíva, zostáva spojená s obrazom jeho ženy jednak v dôsledku toho, že od jej smrteľného lôžka zádumčivo pozoroval zarámovaný západ slnka, ale aj preto, že oná malá kaluž mu hmlisto pripomína moje spojivo s ním – štrbinu v jeho svete, vedúcu do iného sveta, do sveta nehy, jasu a krásy.

A sprievodný obraz, ešte výrečnejšie vypovedajúci o Olge, je vidi-na, ako sa pred žiarivým zrkadlom zbavuje sama seba, svojich šperkov, náhrdelníka a tiary pozemského života. Je to práve tento obraz,

ktorý sa šesť ráz zjavuje v priebehu sna medzi menlivými, snom lomenými spomienkami z Krugovho detstva (piata kapitola).

Paronomázia je druh slovného moru, nákazlivá choroba vo svetle slov. Nečudo, že v Padukgrade, kde je každý anagramom niekoho iného, sa slová obludne a nenáležite komolia. Kniha sa hmýri štylistickými skomoleninami, slovné hry sa, napríklad, krížia s anagramami (v druhej kapitole sa ruský kruh, *krug*, mení na tetónsku uhorku, *gurk*, s dodatočnou narážkou na Krugovu okružnú cestu po moste), sugestívnymi neologizmami (*amorandola* – miestna gitara), paródiami na rozprávačské kliše („začujúc posledné slová“ a „ktorý bol očividne veliteľom tej skupiny“, druhá kapitola), dôvtipnými zámenami písmen („tárat“ a „rátat“, ktoré cez seba preskakujú ako cez kozu), a, pravdaže, hybridizáciou jazykov.

Jazyk krajiny, akým sa hovorí v Padukgrade a Omigode, ako aj v údolí Kur, v horách Sakra a v oblasti jazera Malheur, je zbastardená zmes slovančiny a germánčiny so silným nádychom starodávnej kuraniánčiny (výrazne sa prejavuje najmä v žalosných výkrikoch). Predstavitelia všetkých skupín, od vulgárneho ekvilistického vojaka po kultivovaného intelektuála, používali aj hovoru ruštinu a nemčinu.

Napríklad Ember v siedmej kapitole uvádza priateľovi prvé tri verše z Hamletovho monológu (3. dejstvo, 1. obraz) preložené do miestneho jazyka (so pseudoučenou interpretáciou zameranou na zamýšľané zabitie Claudia, t. zn., „má vražda byť či nebyť?“). Na to nadväzuje s ruskou verziou časti kráľovninho prehovoru v 7. obraze 4. dejstva (takisto nie bez zamontovaného scholia) a so skvelým ruským stvárnením prozaickej pasáže v 2. obraze 3. dejstva, ktorá sa začína: „Would not this, Sir, and a forest of feathers...“⁴ Problémy prekladu, plynulého prechodu z jedného ja-

⁴ *Would not this, Sir, and a forest of feathers...* – Nestačilo by toto – a operený klobúk... – *Hamlet*, preklad Jozefa Kota, Tatran, 1975.

zyka do druhého, sémantická transparentnosť, ktorá vynáša na povrch vrstvy strácajúceho sa alebo vyvierajúceho významu sú pre Zlovestnobad rovnako charakteristické ako finančné problémy pre zabehanejšie tyranie.

V tomto šialenom zrkadle hrôzy a umenia pseudocitát poskladaný z málo známych shakespearizmov (tretia kapitola) napriek nedostatku doslovného významu akosi vytvára rozmazaný, zdrobnený obraz akrobatického výkonu, aký tak nádherne poskytuje bravúrný záver nasledujúcej kapitoly. Náhodný výber jambických úryvkov povyberaných z prózy *Biela veľryba* sa zjavuje v prestrojení za „slávnú americkú báseň“ (dvanásť kapitola). Ak vdovec v banálnom oficiálnom prejave (štvrtá kapitola) sprvu počuje slová „rodič“ a „kočík“ ako „vodič“ a „košík“, je to preto, lebo mu okamih predtým náhodná zmienka o mužovi, ktorý prišiel o ženu, zahmlí a skreslí nasledujúcu vetu. Keď si v tretej kapitole Ember spomína na štyri najpredávanejšie romány, pozorný cestujúci nemôže nepostrehnúť, že názvy troch z nich tvoria zhruba text zákazu na zachodoch „Nesplachujte, keď vlak prechádza cez mestá a dediny“, kým štvrtý naráža na Werfelovu gýčovitú *Pieseň o Bernadette*, čo je niečo medzi hostiou a bonbónom. Podobne na začiatku šiestej kapitoly, kde sa spomínajú iné populárne romancy tých čias, mierne posun vo významovom spektre nahrádza názov *Odviata vetrom* (vykradnuté z Dowsonovej⁵ *Cynary*) názvom *Odhodené ruže* (vykradnuté z tej istej básne), a výsledkom splynutia týchto dvoch podradných románov (od Remarqu a Šolochova) je uhladené *Tichý Don*.

Stéphane Mallarmé zanechal tri či štyri nesmrteľné bagately a medzi nimi je *L'Après-Midi d'un Faune* (prvý náčrt z roku 1865). Kruga prenasleduje pasáž z tejto zmyselnej eklogy, kde faun vyčíta nym-

⁵ Ernest Christopher Dowson (1867 – 1900) – anglický básnik a románopisec. *Cynara* je báseň o stratenej láske, ktorá sa stáva posadnutosťou.

fe, že sa vymkla z jeho objatia „*sans pitié du sanglos dont j'étais encore ivre*“ („bez ľútosti nad vzlykom, ktorým som bol ešte omámený“). Útržky z tohto verša sa ozývajú v celej tejto knihe, vynárajú sa napríklad v *malarma ne donje* žalostivého náreku doktora Azureusa (štvrtá kapitola) a v *donje te zankoriv* rozpačitého Kruga, keď preruší bozk vysokoškoláka a jeho Carmen (predzvesti Marietty) v tej istej kapitole. Necitným prerušením je aj smrť. Vdovcova silná zmyselnosť hľadá žalostný ventil u Marietty, no keď dychtivo zovrie boky tejto náhodnej nymfy, s ktorou sa chce potešiť, ohlušujúci lomoz pri dverách ten pulzujúci rytmus navyď preruší.

Možno mi položiť otázku, či sa autorovi vyplatí márnit čas vymýšľaním a rozmiestňovaním týchto nenápadných návěstí, keď si sama ich povaha vyžaduje, aby neboli príveľmi nápadné. Kto sa bude zaťažovať postrehom, že Pankrat Cikutin, starý žobrácky pogromystik (trinásta kapitola) je Sokrates Bolehlav, že „to dieťa je smelé“ v narážke na prisťahovalectvo (osemnásta kapitola) je zaužívaná fráza na preskúšanie, či uchádzači o americké občianstvo vedia čítať, že Linda predsa len neukradla porcelánovú sovičku (zачiatok desiatej kapitoly), že uličníkov na dvore (siedma kapitola) nakreslil Saul Steinberg⁶, že „otcom inej riečnej panny“ (siedma kapitola) je James Joyce, ktorý napísal *Winnipeg Lake* (tamže), a že posledné slovo tejto knihy *nie* je tlačová chyba (ako sa v minulosti nazdával prinajmenšom jeden korektor)? Väčšine ľuďí nebude vôbec prekážať, že im toto všetko uniklo. Gratulanti si prinesú na môj malý večierok vlastné symboly, pohyblivé plastiky, prenosné rádiá. Ironici poukážu na fatálnu pochabosť mojich výkladov v tomto predslove a poradia mi, aby som nabudúce urobil poznámky pod čiarou (istému typu myslenia prichodia poznámky pod čiarou vždy

⁶ *Saul Steinberg* (1914 – 1999) – americký karikaturista a ilustrátor.

komické). V konečnom dôsledku však zaväži iba autorovo osobné uspokojenie. Svoje knihy si znova čítam zriedkavo, aj to len z utilitárnych dôvodov, aby som skontroloval preklad alebo si pozrel nové vydanie. No keď si ich znova prechádzam, najväčšie potešenie mi prináša, keď pri ceste počujem šepot tej či onej skrytej témy.

Tak napríklad v druhom odseku piatej kapitoly prichádza prvý náznak, že „niekto je do všetkého zasvätený“ – záhadný votrelec, ktorý využíva Krugov sen, aby odovzdal vlastnú osobitnú zašifrovanú správu. Oným votrelcom nie je ten viedenský felčiar (na všetkých mojich knihách by mala byť pečiatka freudovcom vstup zakázaný!), ale antropomorfické božstvo, ktoré stelesňujem ja. V poslednej kapitole tejto knihy toto božstvo zažíva bolestnú ľútosť nad svojím tvorom a rýchlo berie veci do vlastných rúk. Kruga akoby v šialenstve náhle osvietilo vzplanutie mesačného svitu a uvedomí si, že je v dobrých rukách – na ničom na svete už nezáleží, niet sa čoho báť a smrť je len otázkou štýlu, púhy literárny prostriedok, hudobné rozvedenie. A keď Oľgina ružová duša, symbolicky stelesnená v jednej z predchádzajúcich kapitol (v deviatej), bzučí vo vlahej tme pri jasnom obloku mojej izby, Krug sa v pokoji navracia do náručia svojho stvoriteľa.

VLADIMIR NABOKOV

9. september 1963 / Montreaux

1.

K A P I T O L A

Podlhovastá kaluž vsadená do drsného asfaltu. Ako prazvláštny odtlačok stupaje, po okraj naplnený ortuťou. Ako lopatkovitá priehlbina, cez ktorú vidieť oblohu onoho sveta. Obklopená, všimnem si, rozlievajúcou sa, chápadlovitou čiernou mokrotou, v ktorej uviazlo zopár mdlých, matnosivých mŕtvych listov. Utopených, mal by som povedať, ešte kým sa kaluž scvrkla do terajšieho rozmeru.

Nachádza sa v tieni, ale obsahuje vzorku jasu zobďaleč, kde sú stromy a dva domy. Bližší pohľad. Áno, odráža sa v nej kúsok ble-domodrej oblohy – mäkký, detský odtieň modrosti – chuť mlieka v mojich ústach, lebo pred tridsiatimi piatimi rokmi som mal hrnček takej istej farby. Odráža sa v nej aj kratučká spleť holých vetvičiek a hnedý ohyb hrubšieho konára, odseknutý jej okrajom a priečnym, žiarivým, do krémova sfarbeným pásom. Niečo ti spadlo, to je tvoje, krémový dom na slnku obďaleč.

Keď novembrový vietor zachvacujú opakované mrazivé kľče, žiarivosť kaluže sa zakaždým zvrásni drobučkým vírom vlniek. Dva listy, dva triskelióny pripomínajúce dvoch roztrasených trojnohých plavcov, ktorí si bežia zaplávať, unáša akoby zotrvačnosťou rovno do stredu, kde náhle spomalia a plavia sa celkom naplocho. Dvadsať minút po štvrtjej. Pohľad z okna nemocnice.

Novembrové stromy, usudzujem, že topole, dva z nich vyrastajú rovno z asfaltu: všetky zaliate studeným jasným slnkom, žiarivá, hojne ryhovaná kôra a spleť rozmach nespočetných holých, vyleštených konárikov, staré zlato – lebo vyššie vo vzduchu dostávajú viac klamlivo lahodného slnka.

Nehybnosť stromov ostro kontrastuje s kľčovitým čerením vsadeného odrazu – keďže pocitovosť stromu sa navonok prejavuje početnosťou jeho listov a tých zostáva na jednej jeho strane kde-tu nanajvýš tridsaťsedem. Mierne sa trepocú, neurčito sfarbené, no slnko im dodáva rovnaké ikonické zafarbenie ako spleti triliónov vetvičiek. Mráкотne modrú oblohu križujú bledé, nehybne navrstvené oblačné chumáče.

Operácia sa nepodarila a moja žena zomrie.

Za nízkym plotom, na slnku, v strohom jase, má bridličnaté priečelie domu ako rám dva krémovo sfarbené bočné pilastre a širokú, bezduchú, letargickú rímsu – ľadová poleva obschnutej torty. Okná vyzerajú za dňa čierne. Je ich trinásť. Bielo mriežkované zelené obločnice. Všetko nadmieru svetlé, ale deň nepotrvá dlho. V černi jedného okna sa čosi pohlo: odveká žena v domácnosti – rozďav, ako vravieval za čias mojich mliečnych zubov môj zubár, istý doktor Wilson – otvára okno, niečo vytriasa, a už môže zatvoriť.

Druhý dom (vpravo za vyčnievajúcou garážou) je teraz celý zlatý. Mnohoruké topole naň vrhajú vydestilované, dohora stúpajúce pásy tieňov, medzi tým sú ich vlastné vyleštené, čierno tieňované rozložené a zakrivené konáre. No celé to mizne, mizne, sedávala na poli, maľovala západ slnka, ktorý nikdy nevydrží, a pri lakti jej stávalo dedinské dieťa, maličké, tiché a napriek myšej neodbytности hanblivé, hľadelo na stojan, na maľby, na jej mokrý akvarelový štetec trčiaci ako hadí jazyk – no západ slnka zmizol, zanechal iba spleť purpurových zvyškov dňa, halabala nakopených – trosky, odpad.

Fľakavý povrch druhého domu križuje zvonka schodisko, a arkierové okno, ku ktorému vedie, je žiarivé, ako bola kaluž – tá sa medzičasom zmenila na matnú, tekutú bielobu, preťatú mŕtvou čiernou, takže vyzerá ako achromatická kópia obrazu, ktorý bolo vidieť predtým.

Asi nikdy nezabudnem na matnú zeleň úzkeho trávniku pred prvým domom (ku ktorému ten fľakavý stojí šikmo). Trávnik obidvoch je strapatý a vyplešivený, uprostred ho delí asfaltový pás a všetko je to posádzané bledým sivohnedým lístím. Farby odchádzajú. Na okne, ku ktorému ešte vždy vedú schody dňa, sa mihne posledný záblesk. No všetkému je koniec a keby sa vnútri zažali svetlá, zabili by to, čo zostáva z vonkajšieho dňa. Chumáče oblakov mäkko zružovali a trilióny vetvičiek sú nesmierne výrazné. Dolu už nezostala nijaká farba – domy, trávnik, plot a prieluky medzi tým, všetko je stlmené do akejsi gaštanovohnedej šede. Iba sklo kaluže, pozrimeže, je jasno fialkasté.

V dome, v ktorom som ja, zažali svetlá a výhľad z okna skonal. Všetko je atramentovočierne s bledomodrým atramentovým nebom – „tečie modro, píše čierne“, ako hovoril ten kalamár, ale nepísal, a nepíše ani obloha, no píšú stromy s triliónmi vetvičiek.

2.

K A P I T O L A

Krug zastal vo dverách a pozrel na jej dohora vyvrátenú tvár. Pohyb (pulzovanie, vyžarovanie) črt (zmraštené vlnenie) vyvolávalo to, že rozprávala, a on si uvedomil, že ten pohyb trvá už dlhšie. Najskôr celou cestou dolu nemocničnými schodmi. Povädnutými modrými očami a dlhou vráskavou hornou perou sa ponášala na kohosi, koho roky poznal, ale nemohol si spomenúť – zvláštne. Vedľajšia línia nezaujatého pozorovania ho priviedla k tomu, že si ju zaradil ako hlavnú sestru. Jej hlas sa opäť ozval, ako keď ihla zapadne do drážky. Do drážky na gramoplatni jeho vedomia. Jeho vedomia, ktoré sa začalo otáčať, keď zastal vo dverách a pozrel na jej dohora vyvrátenú tvár. Pohyb jej črt sa ozvučil.

Slovo, ktoré znamenalo „bojuje sa“, povedala so severozápadným akcentom: „*fakchtung*“ namiesto „*fachtung*“. Tá osoba (muž?), ktorú mu pripomínala, vykukla z hmly a bola preč, skôr než ju – alebo jeho – mohol identifikovať.

„Ešte stále sa bojuje,“ vravela. „... tma a nebezpečné. Mesto je tmavé, ulice sú nebezpečné. Radšej by ste mali prespať tu, naozaj... na nemocničnom lôžku“ (*gospitališa kruvka* – opäť ten akcent močaristých končín a on sa cítil ako oťažená vrana – *kruv* – pleskotajúca krídlami na pozadí západu slnka). „Prosím vás! Alebo by ste aspoň mohli počkať na doktora Kruga, ktorý má auto.“

„Nie je to môj príbuzný,“ odvetil. „Len zhoda mien.“

„Viem,“ povedala, „ale aj tak by ste nemali nemali nemali“ – (svet sa krútil ďalej, hoci jeho zmysel sa vytratil).

„Mám priepustku,“ namietol. Otvoril náprsnú tašku a zašiel až tak ďaleko, že ten papier trasľavými prstami rozložil. Mal hrubé (počkajme) nešíkovné (áno, tak) prsty, ktoré sa mu vždy mierne triasli. Keď niečo rozkladal, vždy popritom vsával vnútrajšok líc a trošička to mľaskalo. Krug – lebo to bol on – jej ukázal papier s rozmazaným písmom. Bol to velikánsky, unavený, nahrbený muž.

„Lenže to vám nemusí byť na nič,“ zabadákala, „môže vás trafiť zatúlaná guľka.“

(Ako vidíte, tá dobrá žena sa nazdávala, že guľky ešte vždy *flukchtung* nocou, meteorické zvyšky streľby, ktorá už dávno utíchla.)

„Ja sa o politiku nezaujímam,“ odvetil. „A stačí mi prejsť cez rieku. Ráno príde môj priateľ a všetko zariadi.“

Potľapkal ju po lakti a pobral sa.

S rozkošou, akú ten akt v sebe nesie, sa poddal mäkkému, teplému tlaku sĺz. Pocit úľavy netrval dlho, lebo len čo im dovolil tiecť, odporne sa rozpálili a bolo ich toľko, že narúšali zrak a dýchanie. Kráčal tou spazmatickou hmlou po vydláždenej omigodskej uličke k nábrežiu. Skúsil si odkasľať, no iba čo si privodil ďalšie dýchavičné vzlyky. Už ľutoval, že tomu pokúšeniu podľahol, lebo sa z neho nevládal vymaniť, a ten rozochvený človek v ňom bol do nitky premočený. Ako zvyčajne rozlišoval medzi tým rozochveným človekom a tým, ktorý sa prizeral – ten sa prizeral s účasťou, so súcitom, so vzdychmi alebo s úslužným prekvapením. To bola posledná bašta dualizmu, ktorý sa mu tak protivil. Druhá odmocnina z ja je ja. Poznámky pod čiarou, nezábudky. Cudzí človek pokojne pozorujúci z abstraktného brehu prívally lokálneho zármutku. Postava známa, hoci anonymná a nezúčastnená. Videla ma ako desaťročného plakať a priviedla ma k zrkadlu v ne-

používanej izbe (v kúte s prázdnu klieťkou pre papagája), aby som si mohol dobre pozrieť svoju rozplývajúcu sa tvár. Načúvala mi s nadvihnutým obočím, keď som hovoril o veciach, o ktorých som nemal čo hovoriť. V každej maske, ktorú som si skúšal, boli priezory pre jej oči. Ešte aj v okamihu, keď mnou lomcovali záchvevy, aké si muži cenia najväčšmi. Môj spasiteľ. Môj svedok. A teraz Krug siahol po vreckovke, po sivastobielej hrudke kdesi v hĺbinách svojej osobnej noci. Keď sa konečne vysúkala z labyrintu vreciek, poutieral a osušil tmavé nebo a beztvaré domy. Vtom zbadal, že sa blíži k mostu.

Za iných nocí to bol rad svetiel s istým rytmickým rázom, s metrickým vyžarovaním, a každý meter z neho snímali a predlžovali odrazy v čiernej, hadito sa vlniacej vode. No v tú noc to bola iba rozplývavá žiara a v nej sa črtal žulový Neptún na hranatom kamennom podstavci, prechádzajúcim do zábradlia, ktoré sa strácalo v hmle. Keď sa vytrvalo terigajúci Krug priblížil, cestu mu zastúpili dvaja ekvilibristickí vojaci. Ďalší striehli nablízku, a keď lomene, ako šachový kôň, poskočil lampáš, aby naňho videli, všimol si malého človečika oblečeného ako *meščaniner* [meštiak], ktorý stál so založenými rukami a neduživo sa usmieval. Oslovili ho tí dvaja vojaci (obaja mali, napodiv, poďobané tváre), a Krug vyrozumel, že chcú jeho (Krugove) doklady. Kým šmátral po priepustke, súrili ho, aby sa poponáhľal, a spomenuli krátky ľúbostný pomer, ktorý mali alebo budú mať s jeho matkou, alebo naň vyzývali jeho samého.

„Pochybujem,“ povedal Krug, prehľadávajúci si vrecká, „či tie prazvláštnosti, ktoré sa vyliahli podobné larvám zo starodávnych tabu, možno naozaj transformovať do čínorodosti – a to z rozličných dôvodov. Aha, tu je to“ (skoro sa to kamsi zatúlalo, kým som sa rozprával s tou sirotou – totiž s tou ošetrovateľkou).

Schmatli to, akoby to bola stokorunová bankovka. Kým podrobovali priepustku pozornému skúmaniu, vysmrkal sa a pomaly za-

sunul vreckovku do ľavého vrecka zvrchníka. No potom si rozmyslel a premiestnil ju do pravého vrecka nohavíc.

„Čo je toto?“ spýtal sa telnatejší z tých dvoch a necht palca zarýl do papiera na jedno slovo. Krug si priložil k očiam čítacie okuliare a nazrel ponad vojakovu ruku. „Univerzita,“ odvetil. „Miesto, kde sa všeličo učí – nič veľmi dôležité.“

„Nie, toto,“ vybrechol vojak.

„Á, 'filozofia'. Veď viete. Keď si predstavíte *mirok* [malý ružový zemiak] bez najmenšieho vzťahu k takým, aké ste už jedli alebo budete jesť.“ Neurčito zagestikuloval okuliarmi a zastrčil si ich do prednáškového priechodka (do vrecka vesty).

„Čo tu robíte? Prečo sa potulujete pri moste?“ vyrukoval naňho telnatejší vojak, zatiaľ čo sa do lúštenia priepustky pustil zasa jeho druh.

„Všetko môžem vysvetliť,“ odvetil Krug. „Približne posledných desať dní som chodil každé ráno do Prinzinovej nemocnice. V súkromnej veci. Včera mi priatelia obstarali tento dokument, lebo predvídali, že most bude po zotmení strážený. Bývam na južnej strane. Dnes sa vraciam neskôr ako zvyčajne.“

„Pacient alebo doktor?“ spýtal sa chudší vojak.

„Dajte, prečítam vám, čo sa na tom papieriku hovorí,“ povedal Krug a ústretovo vystrel ruku.

„Čítajte, ale držať ho budem ja,“ vyhlásil chudý, držiak ho hore nohami.

„Inverzia mi neprekáža,“ poznamenal Krug, „ale potrebujem okuliare.“ Nasledovala známa nočná mora – zvrchník – sako – vrecká nohavíc – a našiel prázdny futrál na okuliare. Chcel sa pustiť do hľadania nanovo.

„Ruky hore!“ vyštekol telnatejší vojak hystericky.

Krug poslúchol, držiak futrál smerom k nebu.

Ľavá strana mesiaca bola taká zatienená, že ju v tóni tmavého, hoci priezračného éteru, ktorým zdanlivo rýchlo plávala, takmer nebolo vidieť – ilúzia, ktorú vyvolával pohyb niekoľkých malých

čínčilových obláčikov smerom k mesiacu. No zato pravú stranu, trocha porézny, no dôkladne napudrovaný výstupok či líce, živo osvetľoval umelo pôsobiaci svit teraz neviditeľného slnka. Tvorilo to pozoruhodný efekt.

Vojaci ho začali prehľadávať. Našli prázdnu fľašku, ktoré ešte nedávno obsahovala pol litra brandy. Krug, hoci taký statný, bol štekľivý a trocha pochrochtával a mrvil sa, keď mu neokrôchane omaciavali rebrá. Čosi vyskočilo a spadlo na zem, luplo to ako detská žabka. Vykutrali okuliare.

„No prosím,“ povedal telnatý vojak. „Zdvihni ich, ty blázon starý!“

Krug sa zohol, zašmátral, pokročil nabok – a pod špičkou ťažkej pravej topánky hrozivo chruplo.

„Prepána, to je ale situácia,“ vzdychol. „Teraz totiž niet rozdielu medzi mojou telesnou negramotnosťou a vašou mentálnou.“

„Zatkneť ťa,“ povedal telnatý. „A bude koniec tvojmu šaškovaniu, ty ožran starý. A keď nás omrzí strážiť ťa, hodíme ťa do vody, a kým sa budeš topiť, zastrelíme ťa.“

Podišiel k nim ďalší vojak, lenivo sa pohrávajúc s baterkou, a Krug znova zazrel toho človečika s bledou tvárou, ktorý sa obďaleč usmieval.

„Aj ja sa chcem pobaviť,“ povedal tento tretí, nový vojak.

„No prosím,“ prehodil Krug. „Vidieť vás tu, kto by si to pomyslel. Ako sa má váš bratanec záhradník?“

Príchodzí, nepekny, zdravo červený dedinský mládenec, si Kruga tupo premeral a ukázal na telnatého vojaka.

„To je jeho bratanec, nie môj.“

„Áno, áno, pravdaže,“ prisvedčil Krug rýchlo. „Presne tak som to myslel. Ako je na tom ten milý záhradník? Už sa zotavil, môže na ľavú nohu?“

„Dlhšie sme sa nevideli,“ odvrkol telnatý mrzuto. „Býva v Ber-voku.“

„Dobrý chlap,“ povedal Krug. „Všetkým nám ho bolo ľúto, keď vtedy spadol do jamy so štrkom. Odkážte, keďže existuje, že profesor Krug často spomína na rozhovory, ktoré sme mali pri džbáne jablčného vína. Budúcnosť vie tvoriť každý, ale minulosť je schopný vytvoriť len múdry človek. Skvelé jablká v Bervoku.“

„Toto je jeho priepustka,“ povedal mrzutý telnatý dedinskému zdravo červenému, ktorý opatrne vzal priepustku a hneď ju podal späť.

„Radšej zavolaj tamtoho *ved'minho syna* [syna bosorky],“ povedal.

Vtedy priviedli onoho človečika. Ten zrejme žil pod dojmom, že Krug je vojakom dajako nadriadený, lebo sa začal tenkým, takmer ženským hlasom sťažovať, že on a jeho brat vlastnia na druhej strane obchod s potravinami a obaja od požehnaného sedemnásteho tohto mesiaca uctievajú vládcu. Rebelantov, chvalabohu, rozdrvili a on sa chce pridať k bratovi, aby víťazný ľud mohol dostávať chutné potraviny, ktoré on a jeho hluchý brat predávajú.

„Prestaň s tým,“ zarazil ho telnatý, „a prečítaj toto.“

Poblednutý obchodník poslušol. Výbor pre verejné blaho udeľuje profesorovi Krugovi plnú voľnosť pohybu po zotmení. Prechádzať z južnej strany mesta na severnú. A späť. Čítajúci chcel vedieť, či by nemohol odprevadiť profesora cez most. Rázne ho odkopli späť do tmy. Krug sa vydal cez čiernu rieku.

Táto medzihra odklonila príval – hnal sa teraz nevidený za steňou tmy. Krug si spomenul na iných imbecilov, ktorých on a ona skúmali, na výskum, ktorý robili s istým škodoradosným, nadšeným znechutením. Na chlapov, ktorí sa spíjali pivom v zahrnutých krčmách, na myšlienkové pochody, ktoré uspokojivo nahradzovala ordinárna hudba z rádia. Na vrahov. Na úctu, akú vzbudzuje podnikateľský magnát v domovskom meste. Na literárnych kritikov vychvaľujúcich knihy svojich priateľov alebo prívržencov. Na flaubertovských *farceurov*. Na bratstvá, mystické rády. Na ľudí,

ktorých zabávajú cvičené zvieratá. Na členov čitateľských klubov. Na všetkých tých, ktorí *sú*, lebo *nerozmýšľajú*, čím vyvracajú karteziánsť. Na šetrného sedliaka. Na burácajúcich politikov. Na jej príbuzných – na jej príšernú rodinu bez štipky zmyslu pre humor. Zrazu sa mu mihla po sietnici živo ako predspánkový výjav alebo ako dáma v žiarivej róbe na vitráži, z profilu, niečo niesla – knihu, dieťa, alebo si len sušila čerešňový lak na nechtoch – a stena sa rozplynula, príval sa opäť hnal. Krug zastal, usiloval sa ovládnuť s dlaňou bez rukavice položenou na zábradlí, tak ako sa kedysi významní muži v redingotoch dávali fotografovať podľa vzoru portrétov starých majstrov – ruka na knihe, na operadle stoličky, na glóbose –, no len čo fotoaparát cvakol, všetko sa dalo znova do pohybu, rútilo sa to, a on šiel ďalej – trhane, lebo dušou bez ochrany rukavice mu otriasali vzlyky. Svetlá na druhej strane sa blížili v traslavých, sústredných, pichľavo opalizujúcich kruhoch, keď zažmurkal, zbehli sa opäť do rozmazanej žiary a vzápätí sa prehnať ne zväčšili. Bol veľký, statný muž. Cítil dôverné spojenie s čiernou nalakovanou vodou, ktorá špliechala a vzdúvala sa pod kamennými oblúkmi mosta.

Po chvíli znova zastal. Dotknime sa toho a pozrime sa na to.

V mdlom svite (mesiaca? jeho slz? niekoľkých pouličných lúčov, ktoré zomierajúci otcovia mesta automaticky zažali z pocitu povinnosti?) jeho ruka našla drsné zoskupenie – ryhu v kameni zábradlia, hrboľček a priehľbinu s trochou vlhkosti – to všetko nesporné zväčšené ako tridsaťtisíc jamiek v kôre reliéfneho mesiaca na veľkej lesklej fotografii, ktorú hrdý selenograf ukazuje mladšej manželke. V túto konkrétnu noc, krátko nato, ako mi chceli vrátiť jej kabelku, jej hrebeň, jej cigaretovú špičku, našiel som to a dotýkal sa toho – tej jedinečnej kombinácie, detailov toho basreliéfu. Toho hrboľčeka som sa nikdy predtým nedotkol a už nikdy ho znova nenájdem. Tá chvíľa vedomého kontaktu v sebe nesie kvapku úľavy. Je to núdzová brzda času. Nech je prítomný oka-